

que sempre va mostrar envers els seus coetanis. El llibre *Joan Fuster des de Sueca* és, per tant, un gra d'arena més que contribuirà a engrandir, encara més, la ja de per si excelsa obra del que ha estat l'intel·lectual valencià més valuós del segle XX.

JULI CAPILLA

Reinventar la imaginació

La Poètica de l'Imaginari. Joaquim Espinós. Universitat d'Alacant, 1999.

NO abunden les aportacions teòriques en el marc dels estudis literaris catalans, raó per la qual se'ns presenta amb un interès redoblat aquest llibre sobre les construccions de Gilbert Durand, Jean Burgos i Antonio García Berrio que, d'acord amb l'autor, signifiquen respectivament una semàntica, una sintaxi i una pragmàtica de l'Imaginari. Deixeble de Bachelard i de la seua filosofia de la imaginació simbòlica, basada en la cosmogonia d'Empèdocles (terra, aigua, aire i foc), Durand proposa un enfocament mitològic o arquetípic de la imaginació creadora. Si, com diu Espinós, «tota producció cultural té el seu origen en la imaginació», la creació artística no es pot deslligar d'una poètica de l'imaginari que interpreta els símbols i les imatges com a projeccions dels arquetipus que configuren l'inconscient col·lectiu. Durand porta a terme una tasca taxonòmica de les imatges del sistema antropològic a partir d'aquests arquetipus, agrupant-les en dos règims (diürn i nocturn) i tres reflexos dominants (postural, digestiu i rítmic). Amb aquesta perspectiva mitocrítica i un atlas antropològic de la imaginació humana, junt amb les aportacions de la psicoanàlisi de Jung i la fenomenologia bachelardiana,

Durand tracta de revaloritzar l'imaginari en contra, segons ell, dels excessos formals de l'estructuralisme i del postestructuralisme.

Espinós rastreja la influència de les investigacions de Durand en el camp de la crítica i la teoria modernes, tal com es pot constatar en molts dels estudis que aborden les múltiples relacions entre psicologia, psicoanàlisi, imaginari i literatura. Relacionats amb Bachelard i Durand, i amb majors o menors afinitats, trobem els influents treballs de Marcel Raymond, Albert Béguin, George Poulet, Jean-Pierre Richard, Jean Rousset, Charles Mauron i Jean Burgos. A Espanya, la poètica de l'imaginari té en García Berrio un dels intèrprets més destacats, sobretot després de la publicació de *La construcció imaginària en Càntico* de Jorge Guillén (1985). García Berrio situa els universals antropològics de Durand com a base de la poètica i, junt a María Teresa Hernández en *Ut Pictura Poesis: Poètica del Arte Visual* (1988), aplica també els conceptes dels règims simbòlics de la imaginació en el domini de les arts visuals.

Com era d'esperar, l'aportació d'Espinós se centra en l'estudi de la poètica de l'imaginari tal com es desenvolupa en Durand, Burgos i García Berrio. Els capítols dedicats a aquestes autors, junt amb l'aplicació pràctica a un poema d'Agustí Bartra, són la part més reeixida del llibre. Menor interès presenten les pàgines dedicades a Bachelard, Jung i Northrop Frye. El capítol sobre Freud i la psicoanàlisi freudiana i lacaniana és simplista i reductor. Amb tot i això, cal saludar l'obra de Joaquim Espinós com un interessant resum de les realitats i possibilitats d'aquesta escola teòrica.

JAUME PÉREZ MONTANER

Lectures per a joves i crítica

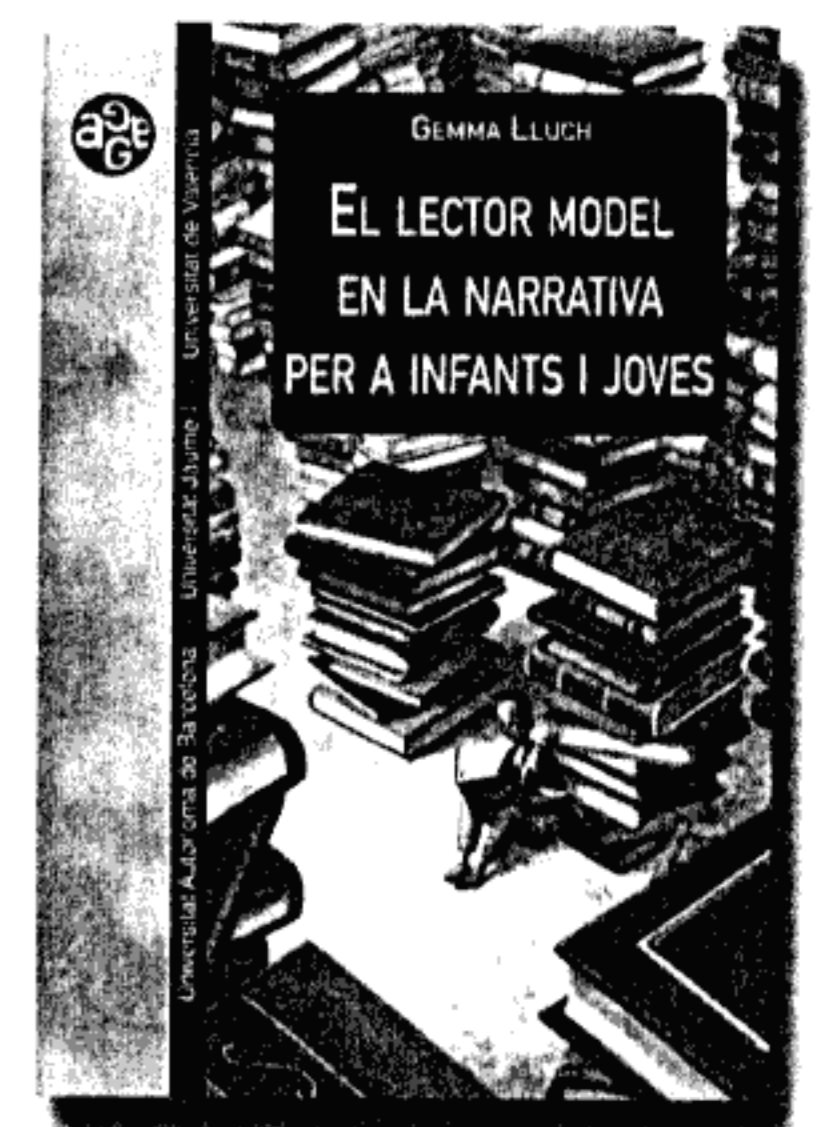
El lector model en la narrativa per a infants i joves. Gemma Lluch. Universitat Autònoma de Barcelona/UJI/Universitat de València. Bellaterra/Castelló de la Plana/València, 1998.

DES de la segona meitat de la dècada dels anys setanta fins a l'actualitat, la producció de llibres per a infants i joves ha

experimentat un creixement espectacular, tant en el nostre àmbit lingüístic com en la resta d'allò que anomenem països occidentals. Concretament en llengua catalana s'ha parlat de gairebé una producció del trenta per cent del total. Així ens podem fer una idea clara de les dimensions del fenomen. També demostra, però, el poc interès que ha despertat, i que encara desperta, en la crítica militant i en la investigació acadèmica.

En diverses plataformes ja he comentat algunes de les qüestions que té plantejades aquest tipus de creació per al futur. I la manca de crítica i d'investigació, precisament, no és la més minsa. Recordem que, entre altres funcions, el crític és una espècie d'intèrpret del text i un mitjancer entre l'autor i el públic receptor. La crítica i la investigació haurien de tenir un paper insubstituïble si es vol una literatura normal. Però la seua absència és més que evident. La universitat, llevat d'algunes excepcions, s'ha oblidat d'aquest camp, per no dir una altra cosa.

Una excepció de tot això que apuntava és aquest estudi de Gemma Lluch. En ell s'analitza el lector model dels textos narratius adreçats als més joves, tot des d'una perspectiva de la gramàtica del discurs. Fa una primera aproximació al concepte de lector partint de les teories d'Eco en *Lector in fabula*, altres aportacions posteriors i com s'entén des de tot això l'estètica de la recepció. Després s'enfronta al concepte amb la narrativa oral i els textos paraliteraris, que tantes relacions intertextuals tenen a veure amb la literatura infantil. Així mateix s'estudia el tipus de comunicació que s'estableix entre l'autor i el lector dibuixada per la asimetria entre les posicions d'enunciació i de recepció diferents: espai, temps i enciclopèdies

culturals. Un aspecte molt interessant que cal destacar és el tractament que s'hi fa del sexisme en la literatura escrita per als més menuts. O l'estudi dels paratextos (títols, contracobertes, pròlegs) que són els primers encarregats de fer la invitació de lectura i funcionen com a codi que reuneix totes les informacions de text i participació del contingut, per a crear unes expectatives en el lector.

En l'inici del llibre, Lluch planteja una sèrie d'interrogants. He de dir que la investigadora aconsegueix amb escreix contestar-los des d'una metodologia i uns plantejaments teòrics ben adients. En algun moment, ens comenta que en l'estudi s'allunya de les estratègies de la didàctica. Però l'organització i la construcció de la comunicació literària per a infants tenen molt a veure, no ho oblidem, amb la construcció i l'organització de l'educació literària de qualsevol ésser humà, siga quina siga la seua edat. Un notable treball que farà paret en el vast camp dels estudis literaris.

JOSEP BALLESTER

En la resaca de un centenario

Pueblo, intelligentsia y conflicto social (1898-1923). Enrique Selva Roca de Togores. Edicions del Ponent. Onil, 1999.

ENRIQUE Selva Roca de Togores, profesor de Historia Contemporánea y Relaciones Internacionales en la Facultad de Ciencias de la Información de la universidad católica, ha publicado en la colección Papers Gris de Edicions de Ponent el breve libro *Pueblo, intelligentsia y conflicto social (1898-1923)*. En la resaca de un

centenario. El subtítulo alude a la avalancha de publicaciones sobre el centenario del emblemático 1889. A ella y a la abundantísima bibliografía sobre el período 1889-1923, el breve libro del profesor Roca pretende realizar una aportación original para, según declara, desbrozar el camino a un estudio sistemático de las vertientes culturales que condujeron, adelantaron o simplemente sirvieron de base al cariz específico adoptado por el fascismo español. Tomando como hilo conductor la especulación sobre lo que la *intelligentsia* española denominó las masas, o el pueblo, y sus conflictos sociales, en el libro se glosan los límites del regeneracionismo de Joaquín Costa, la recepción de Friedrich Nietzsche y las diversas transiciones ideológicas en los escritos de los noventayochistas (Unamuno, Baroja, Salaverría y, fundamentalmente, Ramiro de Maeztu y Azorín), y la posición central y cenital del Ortega y Gasset de *El tema de nuestro tiempo* y *La España invertebrada*. Para discriminar hasta donde llegó lo profascista y donde comenzó lo prefascista, o viceversa, el profesor Roca recurre a los escritos de Ernesto Giménez Caballero, al cual dedicó su tesis doctoral y diversas publicaciones. Por ello, el libro incluye un anexo con tres textos de este fascista sobre Costa, Baroja y Azorín, también éste muy estudiado por el profesor Roca y por E. Inman Fox, a quien dedica el libro. En definitiva, un estudio de «historia intelectual española», es decir, un ensayo que juega precisamente en el terreno que acotaron los autores en él estudiados como nadie, y que convirtieron en su reflexión predilecta.

FRANCESC JESÚS HERNÁNDEZ I DOBON

Un mundo cándido

Política y Gobierno en los Estados Unidos (1945-1999). Historia y doctrina de un espíritu político. Gustavo Palomares Lerma. Tirant lo Blanch. Valencia 1999.

ESCRITO con la intención de ser preciso en su delimitación temporal, este libro de Gustavo Palomares Lerma corre el riesgo de ser intempestivo; de hecho, es el riesgo que ha corrido la mayoría de las interpretaciones sobre los Estados Unidos de América, y podría agregarse que han

sido, y son, escasas, las que se han librado de una ordenación temporal rígida o supeditada a la tradición, a la historia o al destino de Europa. De la más famosa de las interpretaciones, *La democracia en América* de Tocqueville, suele ignorarse que fue escrita durante el «reinado» de Andrew Jackson y que, en el fondo, es diversa con el *New Order of Ages* del Nuevo Mundo, al que opone un cuadro de referencia -la resignación ante un «destino» democrático- profundamente europeo. La historia de los Estados Unidos ha suscitado, y suscita, la reacción, la toma de posición, pero no la comprensión, y cualquier intento de describir la experiencia americana o divisar su horizonte de expectativas se expone a la peor de las objeciones: la reserva de lugares comunes o -con la vieja palabra de los legitimistas europeos- el «prejuicio», la misma noción que Burke opuso al «sentido común» de Paine. Una revolución no entiende a otra revolución, pero no por aquello que queda trastornado por ella sino por la índole de lo que se quiere conservar: la revolución americana fue una revolución de la sociedad a la que concernía conservar a los individuos; la francesa una revolución del Estado a la que concernía conservar una estructura de autoridad. El siglo XX, y en particular la mitad del siglo que Palomares acota, no ha favorecido tal entendimiento, sino todo lo contrario, hasta el extremo de que las aportaciones más relevantes de la filosofía americana contemporánea son «consecuencias del pragmatismo» y recuperaciones del «espíritu político» plasmado en los fundamentos y transformaciones de la «persuasión» americana, con las que se ha hecho frente a lo que Harold Bloom ha llamado «la escuela del resentimiento» o Richard

